

Krap, krapper, krapst?! Spannende tijden op de Vlaamse arbeidsmarkt

Gaëtan Van Impe, Bart Scholiers, Sarah Vansteenkiste, Ruben De Smet - Steunpunt Werk - KU Leuven

ABSTRACT

De Vlaamse economie en arbeidsmarkt herstelde in 2021 van de stevige initiële COVID-19-schok en ging ook in de eerste helft van 2022 verder op dit elan (De Smet et al., 2022). In april 2022 kent Vlaanderen zo een hoogconjunctuur van het aantal vacatures, die gepaard gaat met een dalend aantal werkzoekenden zonder werk. De keerzijde van deze op zich positieve tendensen, is dat de krapte op de arbeidsmarkt zo ook toeneemt. We gaan in dit artikel na hoe sterk die arbeidsmarktkrapte speelt in Vlaanderen aan de hand van verschillende indicatoren, met een focus op de situatie tot en met mei 2022. We zetten de krapte waar mogelijk in een lange termijn perspectief, vergelijken een aantal indicatoren ook Europees en zoomen in op hun sectorale verscheidenheid. De voornaamste conclusie is dat de krapte de afgelopen periode (sterk) toegenomen is. Ook in andere Europese landen is de krapte voelbaar, maar in Vlaanderen worden we er sterker mee geconfronteerd dan gemiddeld doordat we een relatief hogere vacaturegraad combineren met een vrij lage werkloosheid. De vacaturegraad in Vlaanderen is zelfs de op één na hoogste in Europa. Sectoraal gezien blijkt dat de horecasector de hoogste vacaturegraad kent van alle sectoren in Vlaanderen. We merken echter dat in quasi alle sectoren (op enkele uitzonderingen na) de arbeidsvraag (sterk) toenam tussen mei 2021 en april 2022. De spanningsratio wijst erop dat de Vlaamse arbeidsmarkt op het krapste punt staat van de afgelopen jaren. De Beveridge curve duidt op een mogelijke groeiende mismatch die mee in de verf gezet wordt door het hoge aantal knelpuntvacatures. Het zijn vooral sectoren uit de secundaire sector zoals de energie, water en afvalverwerking, de metaalsector en de bouwsector die te kampen hebben met een hoog aandeel knelpuntvacatures. We constateren bovendien dat deze krappe arbeidsmarkt negatieve economische gevolgen heeft, gezien er een sterke toename is in het aantal bedrijven dat melding maakt van productiebelemmeringen door personeelstekorten.

Het zijn onzekere economische tijden. Verschillende macro-economische ontwikkelingen, zoals onder meer een sterke inflatie, de invasie van Rusland in Oekraïne en nieuwe COVID-19 opstoten in Azië zorgen er voor dat de economische vooruitzichten minder gunstig zijn. De grootteorde van de economische effecten zijn echter nog onduidelijk. Er zijn scenario's van stagflatie, maar evenzeer van een nakende recessie indien sterk ingegrepen dient te worden in het monetaire beleid. Afhankelijk van het economische scenario, kunnen er in tweede orde ook effecten verwacht worden op de Vlaamse arbeidsmarkt. In dit artikel maken we abstractie van de onzekere vooruitzichten, maar analyseren we de kraptesituatie op de Vlaamse arbeidsmarkt tot en met mei 2022 via verschillende indicatoren.

Als we er de media op naslaan, dan duiden ettelijke berichten in de afgelopen periode op de enorme arbeidsmarkttekorten in Vlaanderen en de vele moeilijkheden om geschikt personeel te vinden in uiteenlopende sectoren. Verschillende bedrijven klagen over de vele openstaande vacatures en het gebrek aan kandidaten om die vacatures in te vullen. Reeds in mei 2021 gaven twee op de drie bedrijven aan dat ze moeilijker dan normaal personeel vinden voor hun openstaande vacatures in een enquête van de Vlaamse werkgeversorganisatie VOKA (Laureys, 2021). In grote bedrijven (meer dan 250 werknemers) is dit zelfs drie op de vier. In diezelfde enquête gaven de ondernemingen aan dat de moeilijkheden die ze ondervinden met het aantrekken van personeel zal leiden tot een omzetzakking en een verlies aan potentiële groei. Voor de COVID-19-pandemie werd de Vlaamse arbeidsmarkt reeds geconfronteerd met een sterke krapte, wat sommige bedrijven ertoe aanzette om ongebruikelijke manieren te hanteren om werknemers te lokken naar hun vacatures. Denk aan Plopsaland dat tekenpremies tot 10 000 euro beloofde om toch maar de geschikte kandidaat te vinden (Segers, 2019). Ook bij de hernieuwde krapte die de Vlaamse arbeidsmarkt ervaart, zijn er opnieuw bedrijven die experimenteren met een bijzondere aanpak om nieuwe werknemers te rekruteren. Zo pakte het uitzendkantoor Adecco in januari 2022 uit met een actie waarbij reizen verloot werden tussen kandidaten die een (interim)job aannamen, om zo toch extra kandidaten te lokken (Van Lier, 2022). Dit is slechts één van de vele voorbeelden hoe bedrijven op een creatieve manier op zoek gaan naar personeel.

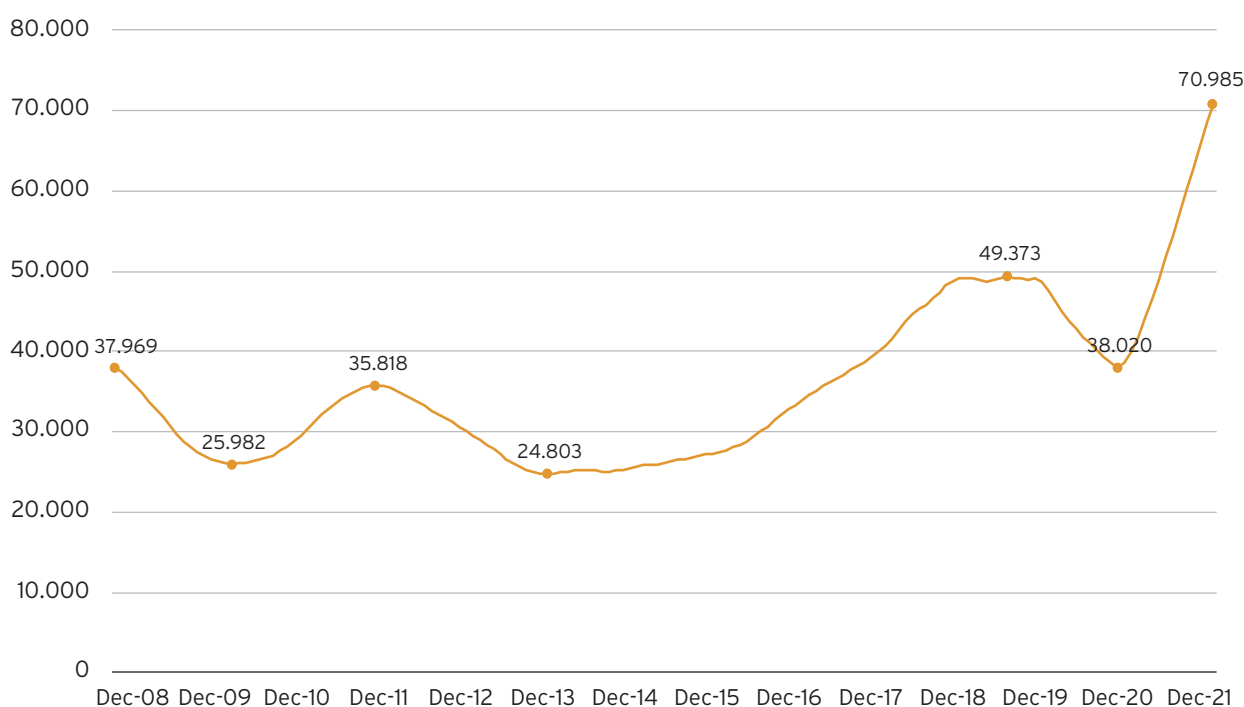
Niet alleen in Vlaanderen rapporteert de media over een krappe arbeidsmarkt. Ook in andere landen nemen we vergelijkbare situaties waar. Zo zijn er in Nederland meer werkenden dan ooit, maar toch overstijgt het aantal vacatures het aantal werkzoekenden (Neuteboom & Rietman, 2022). De situatie op het Europese continent verschilt wel van land tot land. In Nederland werden er al records gebroken en ook in Duitsland gaat de arbeidsvraag richting recordhoogten. Er staan maar liefst 850 000 vacatures open, ruim 200 000 meer dan een jaar eerder (Bundesagentur für Arbeit, 2022). In landen zoals Bulgarije of Roemenië is de situatie dan weer anders en wordt er geen historisch hoog aantal vacatures gemeld. De VS had in 2021 te maken met een oververhitte arbeidsmarkt, in de hand gewerkt door de enorme relance plannen van de Amerikaanse overheid die miljarden dollars in de economie pompte voor het COVID-19-herstel. In 2022 wijzigde de Federal Reserve echter het beleid om de inflatie te bestrijden en dit nieuwe monetaire beleid kan een invloed hebben op arbeidsmarkt in de VS. Op dit moment stijgt de vraag naar arbeidskrachten wel nog steeds ver boven het aanbod. Er is een record van 11 miljoen vacatures gemeld en het aantal Amerikanen dat een eerste aanvraag deed om een werkloosheidsuitkering te krijgen, is gedaald tot het laagste peil sinds 1969 (Bureau of Labor statistics, 2022). In de VS ging die krapte in 2021 gepaard met een sterke toename van de loonkosten veroorzaakt door wat in de Amerikaanse media "The Great Resignation" wordt genoemd (Lacurci, 2022). Werknemers dienden massaal hun ontslag in, maar bij het merendeel was dit niet om aan de zijlijn te blijven staan, wel om een nieuwe job te vinden met een hoger loon of betere arbeidsvoorwaarden. Bedrijven in de VS zijn genooddaakt om op deze eisen in te gaan omdat er zo een hevige concurrentie woedt om geschikt personeel te vinden. Deze loonstijgingen kunnen een verdere opwaartse druk op de inflatie zetten in de VS (Bruner, 2022).

Maar hoe moeten we nu naar deze krapte kijken en hoe nijpend is de huidige situatie? In dit artikel schetsen we de huidige krapte situatie op de Vlaamse arbeidsmarkt aan de hand van een aantal economische indicatoren. We starten hierbij vanuit de vraagzijde door ons in eerste instantie op de vacatures te richten. Daarna beschouwen we vraag en aanbod samen door middel van enkele krapte-indicatoren en tot slot gaan we in op een eventuele mismatch. Waar mogelijk maken we een sectorale indeling of maken we een Europese vergelijking.

Aantal openstaande vacatures historisch hoog

In **FIGUUR 1** bekijken we het twaalf maandelijks voortschrijdend gemiddelde van het aantal openstaande VDAB-vacatures vanaf de financiële crisis in 2008 tot en met april 2022. In de jaren na de financiële crisis is er een langdurige terugval van het aantal openstaande vacatures, uitgezonderd de heropflakking in de periode 2011-2012. Het is pas vanaf 2015 dat er een einde komt aan deze terugval en de vacaturemarkt het herstel inzet. In 2017 bereikt het aantal openstaande vacatures opnieuw het niveau van aan het begin van de financiële crisis. Een eerste piek wordt vervolgens bereikt in 2019 net voor het uitbreken van de COVID-19-pandemie met ongeveer 49 000 openstaande vacatures per maand. De COVID-19-pandemie riep in 2020 een halt toe aan deze groei. Het gemiddeld aantal openstaande vacatures zakte terug tot een dieptepunt van 38 020 vacatures per maand. Ondanks de negatieve economische impact van de beperkende maatregelen om de verspreiding van het COVID-19-virus tegen te gaan, is dit over de jaren heen bekeken wel nog steeds een relatief hoog aantal. De (voorlopige) piek die we vaststellen in april 2022, met een voortschrijdend gemiddelde van 70 985 openstaande vacatures, toont een ongezien hoge vraag naar arbeidskrachten op de arbeidsmarkt.

FIGUUR 1 \ Evolutie van het aantal openstaande VDAB-vacatures | voortschrijdend gemiddelde over twaalf maanden (december 2008 - april 2022)

Bron: Steunpunt Werk op basis van Arvastat - VDAB

In **TABEL 1** gaan we de groei na van het aantal openstaande vacatures in de verschillende sectoren tussen mei 2021 en april 2022 (dit zijn de recentste gegevens). We geven ook het aantal openstaande vacatures per sector in april 2022 weer om de evoluties verder in perspectief te kunnen plaatsen. De sterkst stijgende sectoren zijn de vervaardiging van transportmiddelen (+171,9%) en de belangenvertegenwoordiging (+152,9%). Dit zijn evenwel twee eerder kleine sectoren wat betreft het aantal openstaande vacatures. Sterke stijgers met een groter aantal openstaande vacatures zijn de primaire sector (+108,0%), de zakelijke dienstverlening (+106,6%), horeca en toerisme (+76,5%), de metaalsector (+71,1%) en de transport, logistiek en post (+51,4%). We merken dat in quasi alle sectoren de arbeidsvraag (sterk) toenam tussen mei 2021 en april 2022. Enkel in de uitzendsector, de energie, water en afvalverwerking, de overige diensten aan personen en de overige industrie nam het aantal openstaande vacatures af in de voorbije twaalf maanden.

TABEL 1 \ Evolutie aantal openstaande VDAB-vacatures naar WSE-sectoren (mei 2021-april 2022)

WSE-sector	Evolutie mei 2021 - april 2022	Openstaande vacatures april 2022
Vervaardiging van transportmiddelen (s11)	171,9%	465
Belangenvertegenwoordiging (q8)	152,9%	617
Primaire sector (p1)	108,0%	4511
Zakelijke dienstverlening (t13+15+16)	106,6%	18018
Recreatie, cultuur en sport (q1)	96,6%	1052
Horeca en toerisme (t8)	76,5%	4232
Metaal (s7+s8)	71,1%	2558
Textiel en kleding (s2)	63,1%	437
Transport, logistiek en post (t5+6+7)	51,4%	4099
Totaal	46,7%	81238
Chemie, rubber- en kunststoffen (s4+5)	41,9%	837
Gezondheidszorg (q6)	40,0%	3157
Onderwijs (q5)	38,9%	3631
Bouw (s16)	38,0%	7712
Vervaardiging van dranken, voeding en tabak (s1)	37,6%	1710
Financiële diensten (t12)	36,7%	637
Vervaardiging van bouwmaterialen (s6)	35,7%	422
Vervaardiging van machines en toestellen (s9+10)	32,6%	1289
Groot- en kleinhandel (t1+2+3+4)	32,3%	10150
Maatschappelijke dienstverlening (q7)	23,5%	8090
Informatie, media en telecom (t9+10+11)	22,2%	3014
Grafische nijverheid (s3)	22,1%	287
Houtindustrie en vervaardiging van meubels (s12)	11,5%	397
Openbaar besturen (q2+3+4)	10,6%	1712
Uitzendbureaus/arbeidsbemiddeling (t14)	-2,2%	447
Energie, water en afvalverwerking (s14+15)	-2,5%	833
Overige diensten aan personen (t17)	-61,0%	730
Onbepaald	-63,9%	119
Overige industrie (s13)	-74,1%	75

Bron: Steunpunt Werk op basis van Arvastat - VDAB

Het hoge aantal openstaande VDAB-vacatures is op zich positief nieuws. Amper een jaar na het uitbreken van de COVID-19-pandemie trok de vraag op de Vlaamse arbeidsmarkt sterk aan. De keerzijde van de medaille is de moeilijkheid waarmee de vacatures ingevuld raken. We gaven hierboven al aan dat de zoektocht van werkgevers naar personeel erg moeizaam verloopt. Nu we de vraagzijde in kaart gebracht hebben, betrekken we ook de aanbodzijde om zo de krapte in beeld te brengen op de Vlaamse arbeidsmarkt.

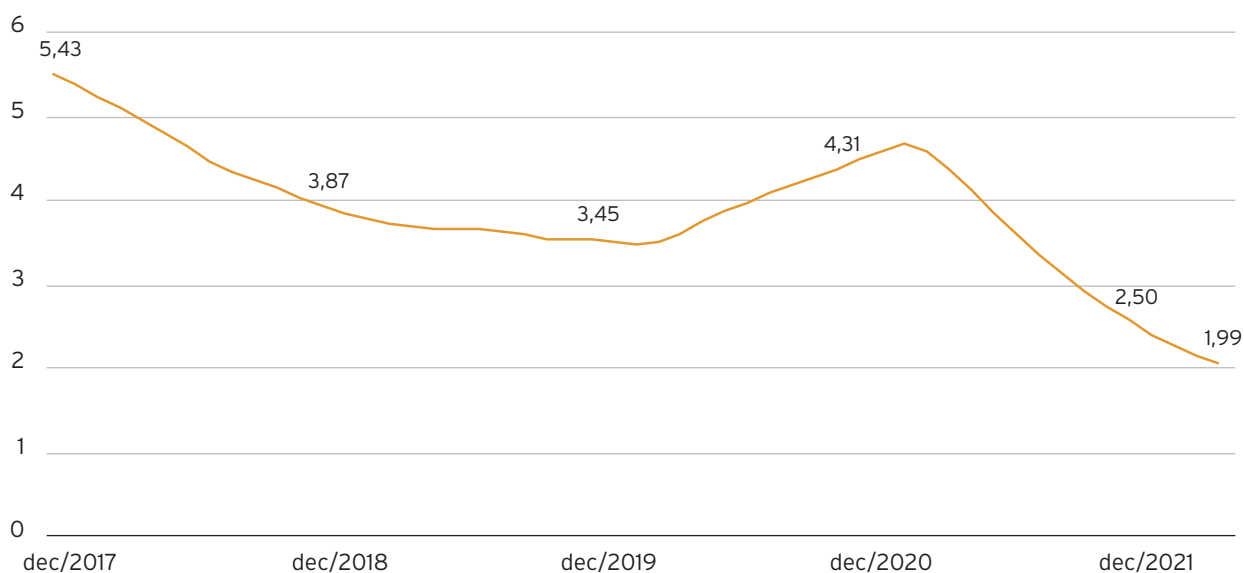
Verstrakking van de Vlaamse arbeidsmarkt

De spanningsratio plaatst het aantal werkzoekenden zonder werk in bemiddeling tegenover het aantal openstaande VDAB-vacatures. VDAB hanteert sinds juni 2021 een nieuwe werkzoekendenindeling waardoor we nu rapporteren over werkzoekenden zonder werk (wzw) in het Vlaams Gewest in plaats van niet-werkende werkzoekenden (nwwz). Deze worden verder ingedeeld in wzw in bemiddeling, wzw in opleiding of voortraject en wzw die niet inzetbaar zijn op lange termijn. Enkel de werkzoekenden zonder werk in bemiddeling worden meegeteld bij de spanningsratio. De vacatures die meegenomen worden in de spanningsratio zijn alle openstaande vacatures die op de laatste dag van de maand bij de VDAB uitstaan.

Het gaat over vacatures uit het Normaal Economisch Circuit zonder Uitzendopdrachten die rechtstreeks aan de VDAB gemeld worden (VDAB, 2021).

FIGUUR 2 geeft de evolutie van de spanningsratio van de afgelopen jaren weer. We rapporteren hier over het twaalf maandelijks voortschrijdend gemiddelde. Waar er eind 2017 nog bijna 5,5 wzw in bemiddeling per openstaande vacature waren, was dit net voor de COVID-19-pandemie al terug gevallen tot 3,45 wzw in bemiddeling. In het begin van de COVID-19-pandemie merkten we net zoals bij de andere indicatoren een trendbreuk en werd de dalende trend onderbroken met een stijging van de spanningsratio. Zoals we in figuur 1 vaststelden, daalde het aantal vacatures sterk tijdens het begin van de COVID-19-pandemie wat voor een toename van de spanningsratio heeft gezorgd. Deze ontspanning duurde echter niet lang, zodat er begin 2022 terug een stevige verstrakking in de spanningsratio merkbaar is, vooral door de enorme stijging van het aantal vacatures. Het twaalf maandelijks voortschrijdend gemiddelde stond in april dit jaar al op 1,99.

FIGUUR 2 \ Evolutie van de spanningsratio (aantal wzw in bemiddeling per openstaande VDAB-vacature) | voortschrijdend gemiddelde over twaalf maanden (december 2017 - april 2022)

Bron: Steunpunt Werk op basis van VDAB

Wanneer er over de krapte op de arbeidsmarkt gesproken wordt, is deze indicator vaak het uitgangspunt. Ook in verschillende andere landen worden indicatoren die zeer gelijkend zijn aan de spanningsratio gebruikt. In Nederland rapporteert het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) over de spanning op de arbeidsmarkt door het aantal openstaande vacatures af te zetten tegenover de werkloze beroepsbevolking. Het CBS gebruikt hierbij de ILO-definitie van werklozen en de leeftijdsgrens 15-74 jaar (geen betaald werken hebben, de voorbije 4 weken actief gezocht hebben naar werk en binnen de twee weken beschikbaar zijn om met een job te beginnen), waar we in Vlaanderen de VDAB-definitie van werklozen gebruiken (werkzoekenden zonder werk in bemiddeling die zich ingeschreven hebben bij VDAB). De afbakeningen zijn dus verschillend. Waar in Vlaanderen het aandeel wzw in bemiddeling per vacature het uitgangspunt is, bekijken ze in Nederland hoeveel vacatures er zijn per wzw. In Nederland doet men dus eigenlijk het omgekeerde van de Vlaamse spanningsratio waarbij de deelindicatoren anders tegenover elkaar geplaatst worden. De Nederlandse indicator wijst eerder op de arbeidskansen die er zijn voor het arbeidsaanbod. De Vlaamse indicator legt meer de nadruk op hoeveel arbeidsaanbod er is om de arbeidsvraag mee te beantwoorden. De krapte-indicator in Nederland ging in 2021 voor het eerst in tien jaar in het rood omdat het aantal vacatures het aantal werklozen overtrof. In het vierde kwartaal van 2021 waren er 105 vacatures per 100 werklozen (CBS, 2021).

De spanningsratio wordt ook in de Angelsaksische landen gebruikt als een van de krapte-indicatoren. In de VS rapporteert het US bureau of Labor statistics net zoals in Vlaanderen over *'the number of unemployed persons per job opening'*. Deze indicator bereikte in januari 2022 de score van 0,6 (Bureau of Labor Statistics, 2022). In het Verenigd Koninkrijk staat de spanningsratio met een score van 1,0 in januari 2022 eveneens op een zeer laag niveau (Office for National Statistics, 2022). Hier is er per vacature één werkzoekende.

De spanningsratio wijst dus op een verstrakking van de arbeidsmarkt in Vlaanderen. In wat volgt gaan we verder in op de moeilijkheden waarmee de Vlaamse arbeidsmarkt kampt om de hoge arbeidsvraag in te vullen. Dit doen we aan de hand van enkele indicatoren die ons iets vertellen over de mismatch op de arbeidsmarkt, zijnde de vacaturegraad en de knelpuntvacatures.

Hoge vacaturegraad in Vlaanderen wijst op mismatch

De vacaturegraad geeft het aandeel vacatures weer in de totale arbeidsvraag (dit is de som van het aantal vacatures en loontrekkende jobs). Doorheen de jaren is het aandeel vacatures in de totale arbeidsvraag in Vlaanderen gestaag toegenomen van 2,3% in 2014 naar 4,8% in 2021 (zie **TABEL 2**). Enkel in het eerste jaar van COVID-19 laten de cijfers een dip optekenen. In het Waals- en Brussels Hoofdstedelijk Gewest kent de vacaturegraad een gelijkaardige tendens, met dit verschil dat de vacaturegraad er stelselmatig lager ligt. De drijvende kracht achter deze stijging is het toegenomen aantal vacatures in de voorbije jaren (niet opgenomen in de tabel). Deze evolutie stelden we al vast in figuur 1 op basis van de openstaande VDAB-vacatures en wordt bevestigd door de schattingen van het aantal vacatures op basis van de Job Vacancy Survey.

TABEL 2 \ Vacaturegraad (België en gewesten; 2014-2021)

(%)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Vlaams Gewest	2,3	2,6	3	3,6	3,9	3,9	3,4	4,8
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	2,5	2,4	2,8	3,2	3,4	3,2	3,0	3,4
Waals Gewest	2,0	2,1	2,2	2,8	2,7	2,7	2,4	3,5
België	2,2	2,4	2,8	3,4	3,5	3,5	3,1	4,3

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel - Job Vacancy Survey

In **TABEL 3** bekijken we hoe de vacaturegraad voor Vlaanderen in 2021 varieert per sector en welke evolutie de vacaturegraad doormaakte in de verschillende sectoren tussen 2019 en 2021. We nemen 2019 als vergelijkingspunt en niet 2020. Op deze manier ontwijken we het atypische jaar 2020 op de arbeidsmarkt vanwege de uitbraak van de COVID-19-pandemie. De sector met het hoogste aandeel onvervulde arbeid in Vlaanderen (10,9%) is deze van het verschaffen van accommodatie en maaltijden. Bovendien is deze sector de uitgesproken sterkste stijger met een toename van de vacaturegraad van 4,5 procentpunten. Deze cijfers bevestigen de vele berichten in de media van uitbaters van cafés en restaurants over de moeilijkheid waarmee ze personeel vinden. Kort daarachter volgen de vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten (8,8%) (dit zijn onder andere adviesbureaus, ingenieurs of marketeers), de informatie en communicatie (8,6%) en de bouwnijverheid (8,5%). Het lijstje van sectoren met een bovengemiddelde vacaturegraad wordt afgesloten door kunst, amusement en recreatie (6,2%), groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen (5,1%) en administratieve en ondersteunende diensten (5,0%). De evolutie van de vacaturegraad is in al deze sectoren vrij gelijklopend. Enkel in de sector administratieve en ondersteunende diensten ligt de groei iets lager (+0,7 ppt). Bij de sectoren met een lager dan gemiddelde vacaturegraad zijn het de industrie (+1,3 ppt) en de distributie van water; afval en afval waterbeheer en sanering (+1,5 ppt) die de sterkste stijging kennen.

De onderwijssector en de menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening kennen, opvallend genoeg, tussen 2019 en 2021 een eerder beperkte groei van het aandeel onvervulde arbeid.

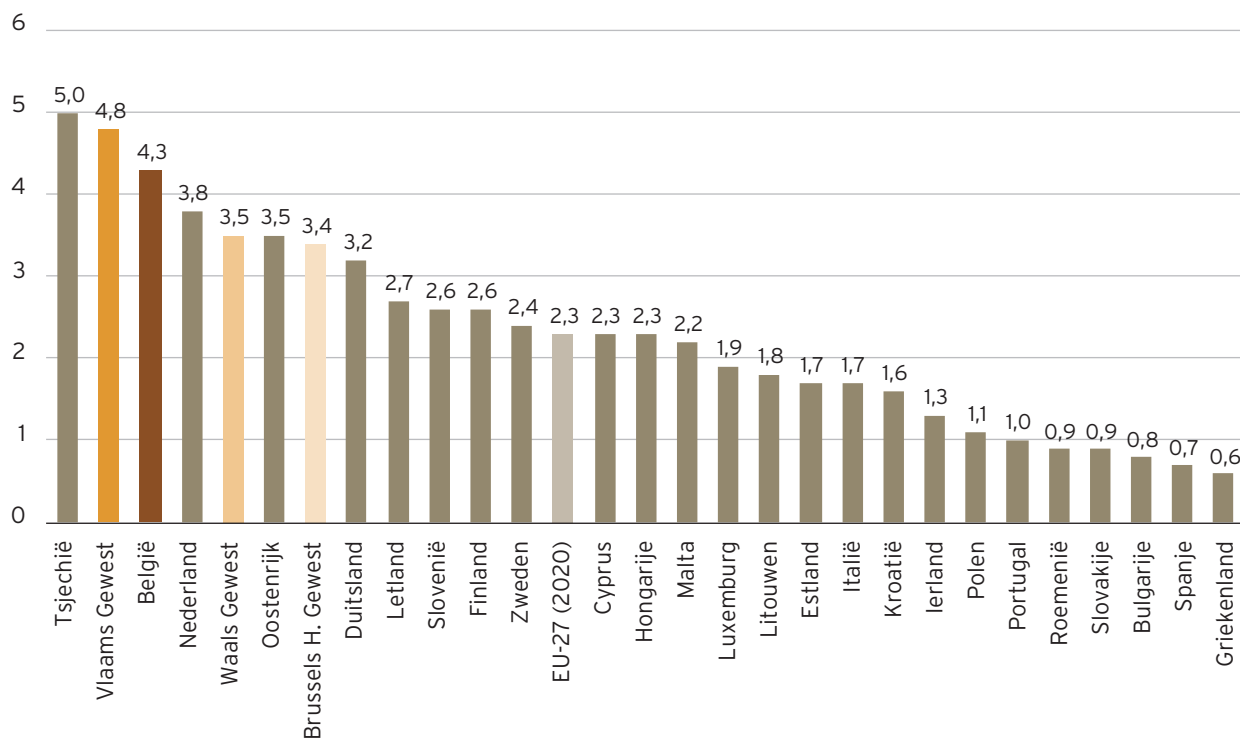
TABEL 3 \ Vacaturegraad naar NACE-sectoren (Vlaams Gewest; 2021)

Sector	Vacaturegraad (%)	Evolutie '19-'21 (ppt)
Verschaffen van accommodatie en maaltijden	10,9	4,5
Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	8,8	1,4
Informatie en communicatie	8,6	1,5
Bouwnijverheid	8,5	1,3
Kunst, amusement en recreatie	6,2	1,6
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen	5,1	1,2
Administratieve en ondersteunende diensten	5,0	0,7
Totaal	4,8	1,0
Industrie	4,7	1,3
Distributie van water; afval en afval waterbeheer en sanering	4,6	1,5
Vervoer en opslag	4,4	0,8
Overige diensten	3,8	0,6
Exploitatie van en handel in onroerend goed	3,3	-0,4
Financiële activiteiten en verzekeringen	3,1	0,2
Openbaar bestuur en defensie, verplichte sociale verzekeringen	3,0	0,5
Onderwijs	2,8	0,6
Winning van delfstoffen	2,7	0,1
Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	2,4	-0,4
Menselijke Gezondheidszorgen en maatschappelijke dienstverlening	2,3	0,3

Bron: Steunpunt Werk op basis van Statbel - Job Vacancy Survey

In **FIGUUR 3** plaatsen we de vacaturegraad van 2021 voor Vlaanderen in een Europees perspectief, samen met deze van het Waals Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België. In vergelijking met de EU-landen heeft Vlaanderen met 4,8% de op één na hoogste vacaturegraad in de EU. Ook België en het Waals- en Brussels Hoofdstedelijk Gewest hebben een bovengemiddeld aandeel vacatures ten opzichte van de totale arbeidsvraag.

De relatief hoge vacaturegraad voor Vlaanderen bevestigt de hoogconjunctuur op de arbeidsmarkt met een zeer sterke vraag naar arbeidskrachten. We zagen immers dat de drijvende kracht achter de hoge vacaturegraad het sterk toegenomen aantal vacatures is. Daarnaast vormt de vacaturegraad een indicatie voor de mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Europees bekeken kent Vlaanderen een lage werkloosheidsgraad (zie de visualisatietool Vlaanderen Binnen Europa van Steunpunt Werk met betrekking tot werkloosheid). Het relatief lage aantal werklozen dat klaar staat om de jobs in te vullen, kan mee een verklaring bieden voor de hoge vacaturegraad van Vlaanderen in Europees perspectief. De krapte op de Vlaamse arbeidsmarkt bestaat dus voor een belangrijk deel uit een kwantitatieve mismatch. Daarnaast lijkt er ook sprake te zijn van een belangrijke kwalitatieve mismatch die een impact heeft op de hoge onvervulde arbeidsvraag. Bij kwalitatieve mismatch zijn onder andere de competenties van het arbeidsaanbod niet voldoende afgestemd op de arbeidsvraag.

FIGUUR 3 \ Vacaturegraad (%) (België en gewesten, EU en EU-lidstaten; 2021)

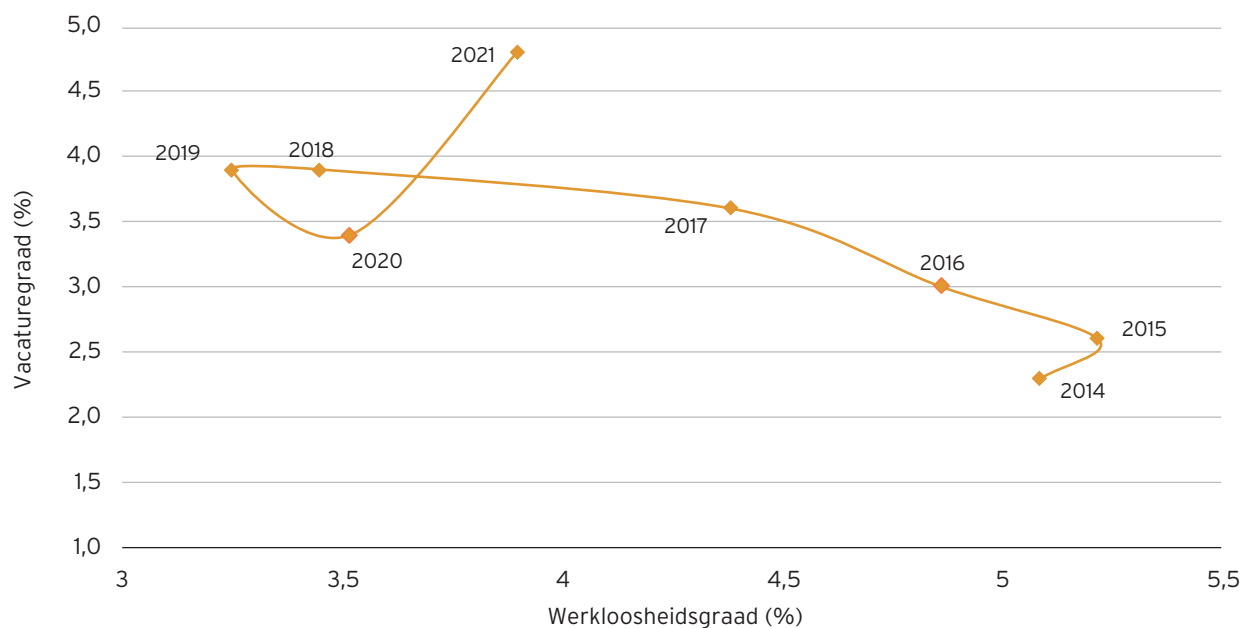
Bron: Steunpunt Werk op basis van Eurostat - Job Vacancy Survey

Noot: (a) De gegevens voor Denemarken en Frankrijk zijn niet beschikbaar. (b) De vergelijking tussen landen moet met enige voorzichtigheid gedaan worden. De methodologie is immers niet volledige identiek in de verschillende landen. Eurostat geeft echter aan dat de gegevens algemeen genomen vergelijkbaar zijn tussen de landen (Eurostat, 2022).

Om meer zicht te krijgen op de mate waarin vraag en aanbod op de Vlaamse arbeidsmarkt op elkaar afgestemd zijn en of er een mogelijke mismatch is tussen beiden, nemen we vervolgens de Beveridge curve onder de loep. Deze Beveridge curve in **FIGUUR 4** toont de evolutie en onderlinge relatie van de werkloosheidsgraad en de vacaturegraad. De werkloosheidsgraad - het aandeel werklozen in de beroepsbevolking - was sinds 2015 aan een dalende trend bezig tot deze onderbroken werd door de COVID-19-pandemie. Terwijl we in 2015 nog een werkloosheidsgraad van 5,2% optekenden, daalde deze met bijna twee procentpunten tot 3,3% in 2019. In 2020, het eerste jaar van COVID-19, is er terug een lichte stijging die zich ook in 2021 doorzette tot een werkloosheidsgraad van 3,9%. Gelijklopend met de dalende trend van de werkloosheidsgraad in de periode 2015-2019 merken we een stijging van de vacaturegraad. De stijging werd ingezet in 2014 toen de vacaturegraad zich op 2,3% bevond en bleef stijgen tot 3,9% in 2019. Ook dit trendpatroon werd doorbroken in het eerste jaar van COVID-19 waar de vacaturegraad een dip kende. We constateren echter ook een snel en sterk herstel. De vacaturegraad kwam anno 2021 zelfs een stuk boven het pre-COVID-19-niveau uit. Hierdoor bevindt de Vlaamse arbeidsmarkt zich in 2021 in een situatie waarbij de vacaturegraad historisch gezien zeer hoog ligt en de werkloosheidsgraad ondanks de lichte stijging de afgelopen twee jaar nog steeds relatief laag is.

De Beveridge curve kan ons ook iets vertellen over de mismatch op de arbeidsmarkt. In 2021 stellen we vast dat de vacaturegraad stijgt en gelijktijdig de werkloosheidsgraad ook naar omhoog gaat. In die situatie is er een groter aanbod van vacatures en dus meer arbeidsvraag maar tegelijkertijd zijn er ook wat meer werklozen en dus een wat groter arbeidsaanbod. Dit wijst op een situatie waarbij hetgeen de werkgevers vragen en wat de werkzoekenden zoeken of te bieden hebben, onvoldoende op elkaar zijn afgestemd.

FIGUUR 4 \ Beveridge curve (Vlaams Gewest; 2014-2021)

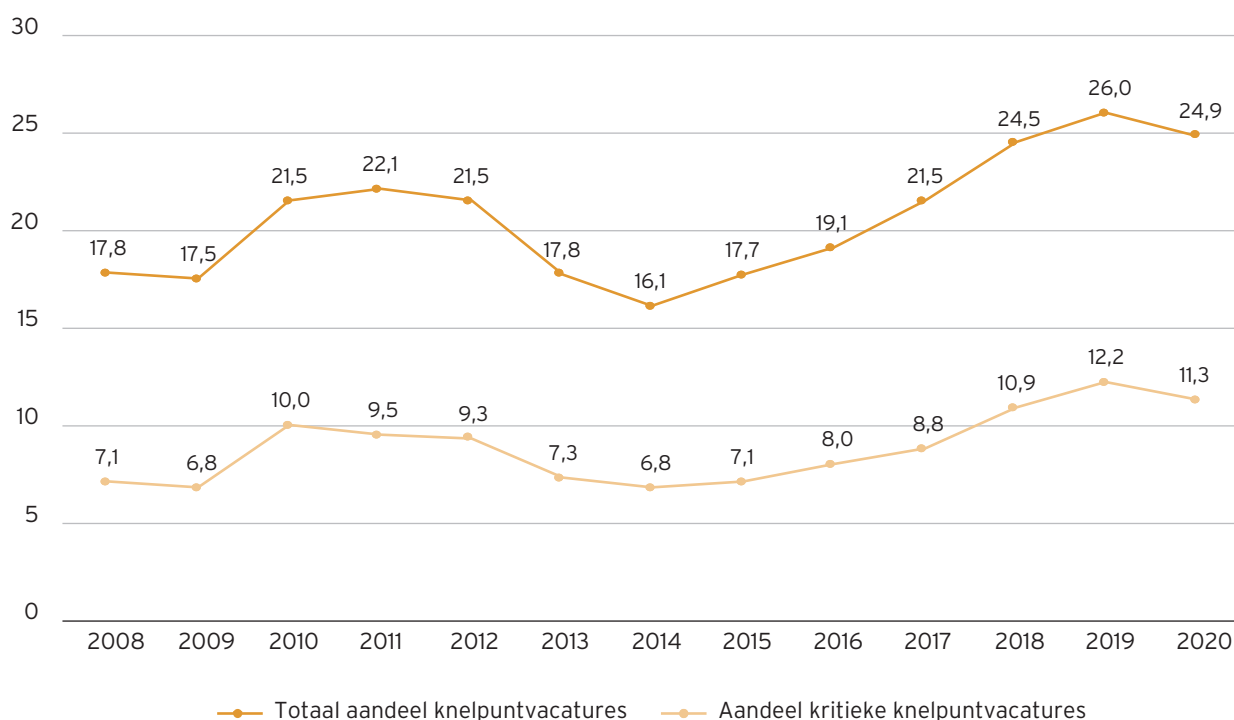

Bron: Vacaturegraad: Steunpunt Werk op basis van Eurostat Job Vacancy Survey. Werkloosheidsgraad: Steunpunt Werk op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium) - EAK, Eurostat - LFS

Aandeel (kritieke) knelpuntvacatures in stijgende lijn

De moeilijkheid waarmee vacatures ingevuld geraken, kunnen we ook aflezen aan het aandeel knelpuntvacatures. In **FIGUUR 5** tonen we de evolutie van het aandeel (kritieke) knelpuntvacatures van 2008 tot en met 2020 voor een selectie van VDAB-vacatures.

FIGUUR 5 \ Aandeel (kritieke) knelpuntvacatures (%) (2008-2020)

Bron: Steunpunt Werk op basis van VDAB

Het gaat over vacatures voor knelpuntberoepen die in gedeeld beheer zijn door de werkgever en VDAB. Het totale aandeel knelpuntvacatures betreft vacatures voor knelpuntberoepen met een looptijd van meer dan 90 dagen. De kritieke knelpuntvacatures zijn vacatures voor knelpuntberoepen met een looptijd van meer dan 180 dagen.

In de jaren na de financiële crisis daalde het totale aandeel knelpuntvacatures in 2014 naar haar laagste niveau (16,1%) in de betreffende periode. Ook het aandeel kritieke knelpuntvacatures kende in 2014 haar laagste niveau (6,8%) sinds 2009. Gelijktijdig met de trend van het toenemend aantal vacatures (zie hoger), nam het aandeel (kritieke) knelpuntvacatures toe vanaf 2015 tot en met 2019. In 2019 piekten het totale aandeel knelpuntvacatures en het aandeel kritieke knelpuntvacatures met respectievelijk 26,0% en 12,2% van de VDAB-vacatures in kwestie. In het eerste jaar van COVID-19, 2020, dalen beide aandelen knelpuntvacatures opnieuw naar een iets lager niveau. De huidige gegevens laten ons niet toe om verder te kijken dan 2020. Gegeven de sterke stijging van het aantal vacatures in 2021 en het lage aantal werkzoekenden is het waarschijnlijk dat het aandeel knelpuntvacatures in 2021 opnieuw zal zijn toegenomen.

Op sectoraal niveau constateren we in **TABEL 4** een divers beeld met een totaal aandeel knelpuntvacatures dat varieert van 46,3% in de energie, water en afvalverwerking tot 7,3% in het onderwijs.

TABEL 4 \ Aandeel (kritieke) knelpuntvacatures (%) naar WSE-sectoren (2020)

Sector	Totaal aandeel knelpuntvacatures (%)	Aandeel kritieke knelpuntvacatures (%)
Energie, water en afvalverwerking (s14+15)	46,3	30,5
Metaal (s7+s8)	43,0	24,8
Vervaardiging van machines en toestellen (s9+10)	36,9	21,2
Vervaardiging van transportmiddelen (s11)	36,3	21,0
Bouw (s16)	35,1	21,4
Primaire sector (p1)	33,8	15,1
Vervaardiging van bouwmaterialen (s6)	32,5	18,5
Vervaardiging van dranken, voeding en tabak (s1)	32,0	15,6
Chemie, rubber- en kunststoffen (s4+5)	31,9	19,2
Grafische nijverheid (s3)	31,5	19,1
Houtindustrie en vervaardiging van meubels (s12)	28,9	16,3
Zakelijke dienstverlening (t13+15+16)	28,4	11,7
Horeca en toerisme (t8)	27,2	11,8
Transport, logistiek en post (t5+6+7)	27,1	11,6
Uitzendbureaus/arbeidsbemiddeling (t14)	25,4	11,5
Overige industrie (s13)	25,2	9,4
Totaal	24,9	11,3
Maatschappelijke dienstverlening (q7)	24,7	8,7
Overige diensten aan personen (t17)	22,1	6,3
Informatie, media en telecom (t9+10+11)	19,4	10,5
Groot- en kleinhandel (t1+2+3+4)	18,8	8,7
Textiel en kleding (s2)	17,1	8,8
Financiële diensten (t12)	17,0	5,5
Belangenvertegenwoordiging (q8)	16,0	3,4
Openbaar besturen (q2+3+4)	14,8	6,8
Gezondheidszorg (q6)	13,7	5,3
Recreatie, cultuur en sport (q1)	8,4	3,1
Onbepaald	7,9	4,8
Onderwijs (q5)	7,3	2,2

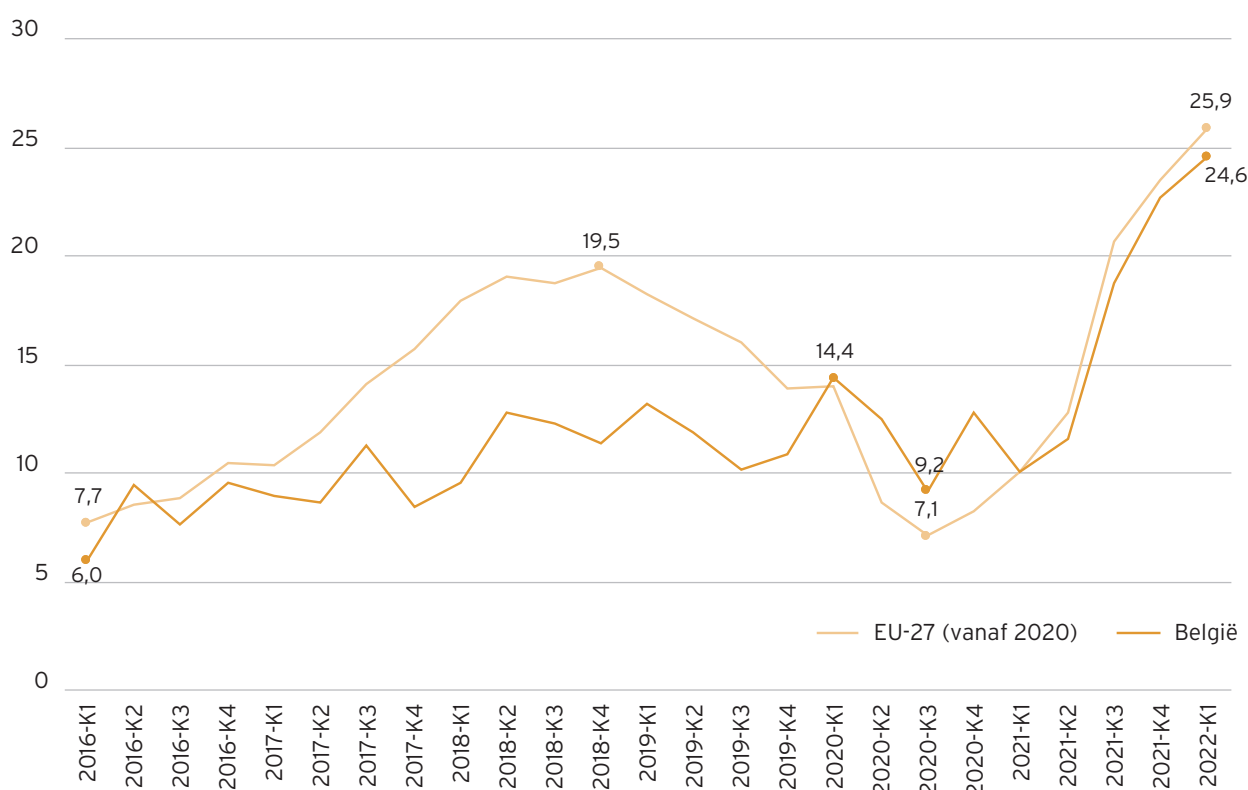
Bron: Steunpunt Werk op basis van VDAB

Het zijn vooral sectoren uit de secundaire sector zoals de energie, water en afvalverwerking (46,3%), de metaalsector (43,0%) of de bouw (35,1%) die te kampen hebben met een hoog aandeel knelpuntvacatures. Ook de primaire sector heeft een relatief hoog aandeel knelpuntvacatures met 33,8%. Het aandeel knelpuntvacatures van de quartaire sectoren ligt altijd lager dan het gemiddelde (24,9%). De tertiaire sectoren schommelen eerder rond het gemiddelde.

Krapte als een rem op de economie

We merkten eerder al op dat een jaar na het uitbreken van de COVID-19-pandemie de vraag op de Vlaamse arbeidsmarkt een sterk herstel kende met een piek in het aantal openstaande vacatures. De moeilijkheid waarmee vele vacatures ingevuld raken, zet een rem op de economie en vertraagt het maatschappelijk herstel na COVID-19. Via de laatste indicator die we behandelen, krijgen we een zicht op de mate waarin het gebrek aan personeel een rem is op de groei van de productie in de industrie. In **FIGUUR 6** brengen we het aandeel ondernemingen in de verwerkende industrie in kaart, die productiebelemmeringen ervaren als gevolg van onvoldoende arbeidskrachten. De figuur bevat de evolutie van het aandeel ondernemingen met productiebelemmeringen tussen het eerste kwartaal van 2016 en 2022. De cijfers zijn niet beschikbaar per regio. We beperken ons daarom hier tot de aandelen voor België en de EU-27 (vanaf 2020).

FIGUUR 6 \ Productiebelemmeringen wegens onvoldoende arbeidskrachten in de verwerkende industrie (België en EU-27; 2016-K1-2022-K1)

Bron: Steunpunt Werk op basis van Eurostat - Business Survey
Noot: (a) De gegevens zijn gecorrigeerd voor seizoenschommelingen.

Net als bij de vacaturegraad en de knelpuntvacatures stellen we bij de productiebelemmeringen een toename vast in de jaren voor het uitbreken van de COVID-19 pandemie. Tussen het eerste kwartaal van 2016 en het eerste kwartaal van 2020 stijgt het aandeel ondernemingen met productiebelemmeringen in België van 6,0% naar 14,4%. Op Europees niveau bereikte de krapte haar piek iets vroeger, met name in het vierde kwartaal van 2018 (19,5%).

Zowel België (9,2%) als de EU-27 (7,1%) bereiken vervolgens het laagste aandeel hinder in de productie bij het uitbreken van de COVID-19 pandemie in het derde kwartaal van 2020. In de kwartalen nadien laten België en de EU-27 weer een toename optekenen van het aandeel ondernemingen die een gebrek aan arbeidskrachten ervaren op de arbeidsmarkt. Ook in het eerste kwartaal van 2022 bleef deze stijging zich doorzetten met recordhoogtes voor België (24,6%) en de EU-27 (25,9%). Dit betekent dat in ongeveer een op vier Belgische ondernemingen niet de volledige productiecapaciteit benut wordt wegens een tekort aan arbeidskrachten.

Conclusie

In dit artikel namen we de krapte op de Vlaamse arbeidsmarkt onder de loep via verschillende indicatoren. De voornaamste conclusie is dat de krapte de afgelopen periode (sterk) toegenomen is. Ook in andere Europese landen is de krapte voelbaar, maar in Vlaanderen worden we er sterker mee geconfronteerd dan gemiddeld doordat we een relatief hogere vacaturegraad combineren met een vrij lage werkloosheid. Dit kwam ook terug bij de spanningsratio, waarbij we de voorbije jaren een verstrakking waarnamen doordat het aantal werkzoekenden daalde en het aantal vacatures steeg. Die vacatures stonden in april 2022, met een voortschrijdend gemiddelde van 70 985 openstaande vacatures op een historisch hoog niveau, wat wijst op een ongezien hoge vraag naar arbeidskrachten op de arbeidsmarkt. In de sector 'zakelijke dienstverlening' stelden we het grootste aantal openstaande vacatures vast en deze was samen met de primaire sector een van de sterkste stijgers. Wanneer we de focus legden op de vacaturegraad per sector, stelden we vast dat de sector van 'het verschaffen van accommodatie en maaltijden' ofwel de horeca sector de hoogste vacaturegraad kende. Dit mag niet verrassen gezien de hoge uitstroom van arbeidskrachten uit deze sector die zich op gang trok tijdens de COVID-19-crisis. De vacaturegraad over de Belgische arbeidsmarkt beschouwd, bleek ook tegenover de andere Europese landen gezien, zeer hoog te zijn. De Beveridge curve waarbij we de vacaturegraad combineerden met de werkloosheidsgraad wees dan weer op een mogelijk groter geworden mismatch in de laatste jaren. Deze mismatch is ook voelbaar bij de knelpuntvacatures die de laatste jaren in stijgende lijn zijn. Vooral sectoren uit wat men de secundaire sector noemt zoals de energie, water en afvalverwerking, de metaalsector of de bouw hadden te kampen met een heel hoog aandeel knelpuntvacatures. Tot slot liet ook de negatieve impact van onze krappere geworden arbeidsmarkt zich merken doordat er een zeer stevige stijging merkbaar was in het aandeel ondernemingen met productiebelemmeringen. We schetsten in deze bijdrage de huidige situatie tot nu toe (mei 2022). Zoals eerder aangehaald, is het geven van vooruitzichten zeer moeilijk door verschillende macro-economische gebeurtenissen. Het is moeilijk om te zeggen of de waargenomen trends zich in de komende periode gaan doorzetten of dat we net voor een ommekeer staan. Het beloven in ieder geval 'spannende' tijden te worden.

BIBLIOGRAFIE

- Bruner, R. (2022, 27 januari). The Great Resignation Fueled Higher Pay—Even For Those Who Didn't Switch Jobs. *Time Magazine*. Geraadpleegd van <https://time.com/6143212/us-wage-growth-record-high/>
- Bundesagentur für Arbeit. (2022). *The labour market in April 2022*. Geraadpleegd van <https://www.arbeitsagentur.de/en/press/en-2022-19-the-labour-market-in-april-2022>
- Bureau of Labor Statistics. (2022). *Job openings and labor turnover - januari 2021*.
- CBS. (2021). Spanning op de arbeidsmarkt. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/spanning-op-de-arbeidsmarkt>
- De Smet, R., Penders, I., Neefs, B., & Vansteenkiste, S. (2022). Kwartaalbericht Vlaamse arbeidsmarkt. Februari 2022 (Werk.Focus 2021 nr. 1). Leuven: Steunpunt Werk.
- Eurostat. (2022). Job vacancy statistics (jvs). Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS).
- Lacurci, G. (2022, 22 maart). The Great Resignation continues, as 44% of workers look for a new job. *CNBC*. Geraadpleegd van <https://www.cnbc.com/2022/03/22/great-resignation-continues-as-44percent-of-workers-seek-a-new-job.html>
- Laureys, E. (2021, 27 mei). Krapte op de arbeidsmarkt nu al nijpend in Vlaamse bedrijven. *VOKA*. Geraadpleegd van <https://www.voka.be/nieuws/krapte-op-de-arbeidsmarkt-nu-al-nijpend-vlaamse-bedrijven>
- Neuteboom, N., & Rietman, P. (2022). Arbeidsmarkt is en blijft krap. Geraadpleegd van <https://www.abnamro.com/research/nl/onze-research/arbeidsmarkt-is-en-blijft-krap>
- Office for National Statistics. (2022, 15 maart). Vacancies and jobs in the UK: March 2022. Geraadpleegd van <https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/employmentandemployeetypes/bulletins/jobsandvacanciesintheuk/latest>
- Segers, B. (2019, 20 mei). Werken in Plopsaland? Tot 10.000 euro tekenpremie. *VRT*. Geraadpleegd van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/05/20/werken-in-plopsaland-tot-10-000-euro-tekenpremie/#:~:text=Het%20is%20voor%20West%2DVlaamse,om%20uw%20krabbel%20te%20zetten>
- VDAB (2021). *Arvastat-VDAB*. Geraadpleegd van <https://arvastat.vdab.be/>
- Van Lier, R. (2022, 31 januari). Adecco pakt uit met stunt in 'war for talent': één dag werken en je maakt kans op reisje all-in. *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd van <https://www.hln.be/economie/br-adecco-pakt-uit-met-stunt-in-war-for-talent-een-dag-werken-en-je-maakt-kans-op-reisje-all-in~a21fac7d/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>